

«LAZGI» – YUNESKO E'TIROF ETGAN MADANIY MEROS

Zulfiya Yaqubova Qurbanboevna

O'zbekiston davlat xoreografiya akademiyasi Urganch filiali "Lazgi" ijrochiligini rivojlantirish bo'limi boshlig'i

Annotatsiya: *Maqolada Xorazm xalqining bebaho madaniy merosi bo'lgan Lazgi raqs san'atining saqlanishi va avlodlar o'rtasida uzviyligini ta'minlashda Lazgi muzeyining o'rni, shuningdek, bu yo'nalishdagi "Lazgi sehri" telegram kanali faoliyati tahlil qilingan. Maqolada Lazgi raqsining pedagogik, psixologik va fiziologik ahamiyati, shuningdek, zamonaviy raqamli maydonda milliy san'atni targ'ib qilish masalalari keng yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *Lazgi, muzey, milliy meros, telegram kanal, raqamli madaniyat, san'atshunoslik, pedagogika, ma'naviyat, madaniy rivojlanish*

Yurtimizda qadim-qadimdan yuksak madaniyat, san'at va ma'naviy qadriyatlar ravnaq topgan. Shu ma'noda, o'zbekistonliklar uchun g'urur tuyg'usini uyg'otgan yana bir tarixiy voqea – YuNESKOning 2019 yil 10 dekabr kuni Kolumbiyaning Bogota shahrida bo'lib o'tgan Nomoddiy madaniy merosni asrash hukumatlararo qo'mitasining 14-sessiyasida «Xorazm lazgi raqsi» insoniyatning nomoddiy madaniy merosi representativ ro'yxatiga kiritilishi bo'ldi. Bu qaror nafaqat Xorazm, balki butun O'zbekiston xalqi uchun katta tarixiy yutuq bo'ldi.

Xorazm – sivilizatsiya beshigi Ikki buyuk daryo – Amu va Sirdaryo oralig'ida joylashgan O'zbekiston, xususan, Xorazm vohasi o'ziga xos san'at, arxitektura, ilm-fan, adabiyot va shaharsozlik an'analariga ega. Bu zamin Pomir, Hinduqush va Tyan-Shan tog' tizmalariga yaqin bo'lib, undan oqib keluvchi hayotbaxsh suvlar ming yillar davomida odamlar turmush tarziga ta'sir qilgan.

Ana shunday madaniyatlarning yorqin namunasi sifatida Xorazm raqslarini alohida e'tirof etish mumkin. Amudaryoning yuzlab irmoqlarga bo'lingani kabi, bu mintaqada ham o'nlab, hatto yuzlab raqs turlari shakllangan. Faqatgina «Lazgi» raqsining 9 xil turi mavjud: Dutor lazgisi, Qayroq lazgi, Garmon lazgi, Surnay lazgi, Mas'haraboz lazgi, Changak, Lagan, Xiva lazgisi va Yallali lazgi kabilar. «Lazgi» – g'alabaning kuyi, xalqning ruhi «Lazgi» nafaqat raqs, balki xalqning hayoti, urf-odati, muhabbati va ruhiy olamini o'zida mujassam etgan san'at turidir. Uning kelib chiqishi jangga tayyorgarlik marosimlari bilan bog'liq bo'lib, dastlab u lashkarlar ruhiyatini ko'tarish, ularni g'alabaga ruhlantirish maqsadida ijro etilgan.

Tarixchi Gerodotning yozishicha, 2500 yil muqaddam massagetlar Oks (Amudaryo) bo'yida olov yoqib, xushbuy giyohlar sepgan holda raqsga tushishgan. Ushbu rasm-rusum «Lazgi» raqsiga asos bo'lgan. Gerodot yozadi: «Massagetlar gulxan yoqib, ustiga xushbuy giyohlar tashlaydilar.

Giyohlardan chiqqan xushbo'y hid ularni sarmast qiladi va ular o'rinlaridan turib raqsga tushishadi...» Lazgi – moddiy emas, ruhiy meros «Lazgi»ning qadimiy kelib chiqishi, jangovor, shu bilan birga, shodiyona va quvnoq harakatlarga boyligi uni butun insoniyat uchun ahamiyatli qiladi. U xalq ruhiyatini, hayotga muhabbatini, jonliligini ifoda etadi. YuNESKO tomonidan ushbu raqsning insoniyatning umumiy merosi sifatida e'tirof etilishi, shubhasiz, uni yanada keng targ'ib qilish, yosh avlodga yetkazish va asrab-avaylash borasida katta mas'uliyat yuklaydi. «Lazgi» – bu nafaqat Xorazm, balki O'zbekiston madaniyatining jonli namunasi. U milliy g'ururimiz, madaniy merosimiz va kelajak avlodga qoladigan boylikdir. Uni asrab-avaylash, o'rganish va dunyoga keng targ'ib qilish har birimiz uchun sharafli burchdir.

🎭 Lazgi muzeyi — ulug' san'atkorlarga ehtirom maskani Urganch shahridagi O'zbekiston davlat xoreografiya akademiyasi Urganch filiali tarkibidagi «Lazgi ijrochiligini rivojlantirish bo'limi» faoliyati nafaqat raqs san'atini o'rganish, balki uning tarixini kelajak avlodga yetkazishga ham xizmat qilmoqda.

Shu maqsadda tashkil etilgan maxsus muzey va ekspozitsiyalar jamlanmasi — Xorazm zaminida yuzaga kelgan bebaho raqs an'analarini yoritishda muhim o'rin tutadi. Mazkur muzeyda Xorazmda birinchi bo'lib "Lazgi" raqsini sahnada ijro etgan taniqli san'atkor Robiya Otajonovaning portreti alohida o'rin egallagan. Uning mehnati va tarixda qolgan sahna harakatlari Lazgining zamonaviy shakllanishida tamal toshi bo'lgan. Shuningdek, O'zbekiston xalq artistlari — Gavharxonim Matyoqubova, Mukarrama Turg'unboeva, Tamaraxonim, Tozagul O'rozboeva kabi betakror raqqosalarning hayot yo'li, ijodiy merosi va sahnadagi namunali faoliyati muzeyning faxrli ekspozitsiyasini tashkil qiladi. Bundan tashqari, o'zbek raqs san'atiga katta hissa qo'shgan mashhur bastakor va musiqashunos, O'zbekiston Qahramoni Usto Olim Komilovning portreti ham muzeyda faxr bilan namoyon qilingan. Uning "Lazgi"ga bog'liq musiqiy yo'nalishdagi faoliyati, raqs uchun maxsus kuy va qo'shiqlar yaratishdagi ishtiroki milliy raqs san'ati taraqqiyotida beqiyos ahamiyatga ega bo'lgan. Bu galereyalar nafaqat san'atkorlarning xotirasini abadiylashtiradi, balki yosh avlod uchun ulkan ilhom manbai bo'lib xizmat qiladi. Muzeyga tashrif buyuruvchilar ushbu portretlar orqali nafaqat tarixiy shaxslar bilan tanishadilar, balki milliy raqsning ruhiy-ma'naviy mohiyatini chuqur his etadilar.

📖 Ilmiy izlanishlar – Lazgining ildizlarini chuqur o'rganish sari. Bugungi kunda O'zbekiston davlat xoreografiyasi akademiyasining Urganch filiali tarkibidagi «Lazgi ijrochiligini rivojlantirish bo'limi» faoliyati yanada kengayib, yangi ilmiy yo'nalishlar bilan boyib bormoqda. Ayniqsa, «Lazgi»ning 9 ta turi — ya'ni Dutor lazgisi, Qayroq, Garmon, Surnay, Mas'haraboz, Changak, Lagan, Xiva lazgisi va Yallali lazgi bo'yicha yosh tadqiqotchilar tomonidan chuqur ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Ushbu tadqiqotlar jarayonida raqs turlarining kelib chiqish tarixi, ijro uslubi, musiqiy hamrohlik, liboslar, ramziy ma'nolar va har bir harakat ortidagi falsafiy mazmunlar o'rganilmoqda. Bu borada mahalliy ustozlar, keksalar va xalq orasidagi raqs ustalarining xotiralari, tajribalari tadqiqotchilar uchun muhim manba bo'lmoqda.

Muzeyni boyitish – milliy xotiramizga xizmat

Bo'lim qoshidagi maxsus muzeyni yanada boyitish maqsadida ham izlanishlar DAVOM ETMOQDA. Hozirda muzey uchun yangi eksponatlar — tarixiy liboslar, musiqiy asboblari, arxiv fotosuratlar, sahnada qo'llanilgan an'anaviy buyumlar, videoyozuvlar va hujjatlar yig'ish ishlari olib borilmoqda. Mahalliy aholi, hunarmandlar, san'at arboblari va raqs ustalari bilan hamkorlikda o'tkazilayotgan ekspeditsiyalar natijasida «Lazgi»ga oid yana ko'plab noyob ashyolar aniqlanib, muzey fondiga qo'shilmoqda. Bu ishlar nafaqat muzey imkoniyatlarini kengaytiradi, balki xalqning raqs san'atiga bo'lgan qiziqishini yanada oshiradi.

“Lazgi sehri” telegram kanali – raqamli madaniy meros

Zamonaviy axborot texnologiyalari milliy merosni saqlash va targ'ib qilishda yangi imkoniyatlar ochmoqda. Shu maqsadda yaratilgan “Lazgi sehri” telegram kanali Lazgi muzeyi faoliyatining raqamli davomi sifatida xizmat qilmoqda.

Kanalda muzey eksponatlari, ustoz san'atkorlar haqidagi ma'lumotlar, talabalar ijodi va raqs namoyishlari keng auditoriyaga yetkaziladi. Kanal san'atshunoslar, pedagoglar va yosh tadqiqotchilar uchun ochiq ma'lumotlar bazasi vazifasini ham bajaradi. Bu tashabbus raqamli madaniyat va milliy an'analar uyg'unligining yorqin namunasi bo'lib, Lazgi muzeyi faoliyatini yangi bosqichga olib chiqdi.

Telegram kanalning pedagogik va ma'naviy ahamiyati:

- Milliy raqs san'atini keng auditoriyaga yetkazish;
- Yoshlar orasida milliy madaniyatga qiziqish uyg'otish;
- Tadqiqotchilar uchun ilmiy ma'lumotlarning onlayn bazasini yaratish.

Lazgi muzeyi milliy raqs san'atini saqlash, tadqiq etish va avlodlar ongiga singdirishda muhim ilmiy-ma'rifiy faoliyat sifatida xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, “Lazgi sehri” telegram kanali bu faoliyatning raqamli qo'shimchasi sifatida muzeyning ma'naviy ta'sir doirasini kengaytirmoqda.

Natijada, milliy raqs san'atining zamonaviy interpretatsiyasi va raqamli maydondagi yangi ko'rinishi shakllanmoqda. Bu esa Lazgi raqsini kelajak avlodlar uchun nafaqat tarixiy meros, balki zamon bilan hamnafas jonli san'at sifatida saqlab qolishga xizmat qiladi.

Mazkur maqola Lazgi raqs san'atini saqlash va rivojlantirishda muzey va raqamli platforma integratsiyasining ahamiyatini ko'rsatadi va kelgusidagi tadqiqotlar uchun ilmiy asos yaratadi.

Kelajakdagi maqsadlar

Bo'lim oldiga qo'yilgan eng asosiy vazifalardan biri – «Lazgi»ni ilmiy, amaliy va metodik jihatdan to'liq hujjatlashtirish, uning xalqaro miqyosdagi nufuzini oshirish, yosh avlodga raqs san'atini zamonaviy yondashuv bilan o'rgatishdir. Shu bilan birga, «Lazgi»ga bag'ishlangan xalqaro festivallar, konferensiyalar va ko'rgazmalar tashkil etish rejalashtirilmoqda.

✓ Xulosa o'rnida «Lazgi» — bu shunchaki raqs emas, balki o'zbek xalqi qalbidagi quvonch, jangovor ruh, hayotga muhabbat va ma'naviy barkamollikning ifodasidir.

Unga berilgan xalqaro e'tirof, davlat miqyosida ko'rilayotgan amaliy choralar, Urganch shahrida maxsus bo'lim va muzey tashkil etilishi — bu bebaho merosning kelajak uchun saqlanishini ta'minlaydi.

Bugun yosh tadqiqotchilarning ilmiy izlanishlari, muzeyni boyitishga qaratilgan harakatlar va milliy san'atkorlar xotirasini abadiylashtirish ishlari xalqimizning «Lazgi»ga bo'lgan muhabbati va e'tiborining yorqin ifodasidir.

Shubhasiz, «Lazgi» — bu o'tmish bilan kelajakni bog'lovchi ma'naviy ko'priki. Uni asrab-avaylash, dunyo sahnalarida keng targ'ib qilish, yosh avlod qalbida san'atga muhabbat uyg'otish — har birimizning vatanparvarlik burchimizdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Tolstov S.P. Qadimgi Xorazm madaniyatini izlab
2. Mirzaev, T. (1981). O'zbek xalq raqslari tarixi. Toshkent.
3. Matyoqubova, G. (2008). Xorazm raqs san'ati tarixi.
4. Matyoqubova, G. (2020). Lazgi: Xorazmning milliy raqs uslubi.
5. Matyoqubova G., Sh. Eshjonova "Lazgi 3000 yil " Toshkent nashriyoti-2017 yil
6. Sodiqova, Z. Muzeylarda madaniy merosni saqlash texnologiyalari. — Toshkent, 2021.
7. Imomov, Q. Madaniy merosni muhofaza qilishda muzeylarning o'rni. — Toshkent, 2017